

A női munka értékelése – nálunk.

Írta: *Ego* (Dr. Rózsavölgyiné Fried Margit).

Micsoda nagyképűsködő címet választottam már megint, úgy-e ... Micsoda nonszensz: a női munka értékelése, nálunk! Hát szokták nálunk a női munkát egyáltalában „értékelni”? A nőt magát: ó igen, de a munkáját csak nagyon-nagyon kivételes esetekben. Mert hiszen vagy kézi, gyári, esetleg drágább gépeket pótló munka a nő munkája és akkor úgy, ahogy, de fizetnek érte, – vagy házi, családi munka és azt nem veszik semmibe se, – vagy komoly, becsületes, szellemi, művészi munka és akkor megmosolyogják, kedvesen, szívesen és megkérdik, hogy szőke, vagy barna-e az a nő, aki elkövette ...

Mert úgy-e, hogy a nő szellemi, művészi munkája úgyszólván csak dilettantizmus. A nő csak „feltűnést akar kelteni” vele. Ha leány, így akar könnyebben férjhez menni. Ha meg asszony, akkor pláne ezeregy oka van arra, hogy szerepeljen. Szép kalapján kívül a dicsőség koszorújára is áhítozik, érdekesebb udvarlókat szerezhet a művészet berkeiben, esetleg az ura érdekében cselekszik, szóval: tudja, hogy miért teszi, amikor beáll a szellemi munkások sorába. A művészi munka sohasem „öncél” nála, ambícióját sohasem fűti becsületes akarás; eredményeivel hamar megelégszik, középuton megállapodik, és körülnéz és mosolyog. Mint az igazi dilettáns. Dilettánsok munkáját pedig csakugyan nem szokták komolyan értékelni.

Ne tessék ettől az eddig kifejtett keserűségtől megijedni. Azért ez mégsem lesz komolyan tárgyilagos érvelés a női munka értéke mellett, – bizonyára Önök is tudják, hogy én ahhoz nem értek. Ez csak olyan közönséges cikk lesz, az én specialitásom: ez olyan „egyszer kibeszélem magam” cikk lesz, valami kis keserűséggel vegyes becsületes tiltakozás és védekezés „a hölgyekről lévén szó, udvariasan kijelentjük” kezdetű kritikák ellen. Megírására igazán nem önérdék indít, hanem csak egy kis asszonyi önérdék, a kötelező szolidaritás érzése, egy kevés „torkig vagyunk ezzel” hangulat, – no meg egy jó alkalom.

Mostanában megint volt egy női kiállítás az Erzsébet-téren. Megmondom őszintén: nem rajongok a nemek szerint elosztott és bemutatott művészetért. Azonban belátom és épp ezzel a cikkel bizonyítanom, hogy az „urak” nem szívesen adják meg a „hölgyeknek” a velük való szereplés prestige-ét és ezzel szinte kényszerítik őket az ilyen külön kiállítások rendezésére. Én nem értek az üggyhöz: meglehet, hogy e női kiállítás átlagos színvonala nem ért fel az urak által rendezett tárlatok átlagos színvonaláig. Meglehet, hogy sok kiváló művésznő ezúttal nem jelentkezett és az is meglehet, hogy ez a kiállítás nem revelált sok új, kész nagy művészt hazánknak. De hiszen ez az urak kiállításain sem mindennapos dolog. És különben is, akkora ma a forrongás a művészet berkeiben, olyan ádáz harcot vívnak az új művészeti irányok a régi jó konzervatív irányokkal, hogy a közönség, a jóindulatú, egyszerű közönség tétován áll és nem tudja, hol keresse a maga isteneit. Elolvassa hát a maga „lapját” és amit a lap ír, abban hisz, bíz.

Már most: a női, művészi munkákról, csekély

kivétellel, úgy írnak a lapok, mintha az a tény, hogy női munkákról van szó, már eleve kizárná egy komoly, objektív bírálat lehetőségét. A női munka számára külön kritika-forma és kritikahang létezik. Meggyőződésem, hogy ez a hang, mely amikor dicsér, szerelmi vallomás hangulatát és amikor gáncsol: egy kis gyerek feddésének hangulatát kelti fel az olvasóban, sokkal többet árt a női munka becsületének a legszigorúbb, legellenségesebb bírálatnál is.

Ezen a kiállításon – melyhez tulajdonképpen semmi közöm – hallottam egy kis kövér és bizonyára vagyonos úri ember következő kijelentését: „Ez a kép jó. Tetszik nekem. Megvenném, – de hogy mer egy nő hatszáz koronát kérni egy képért? Ezért a pénzért férfi munkát is vehetek.

Tetszik látni? A „nő”-n van a hangsúly e kedves kis mondatban. Nő persze, hogy nem kérhet annyit a munkájáért, mint a férfi.

Művészettörténeti tudásom nagyon fogyatékos és így nem tudhatom, hogy Angelica Kaufmann és a szép Vigée-Lebrun kaptak-e akkora honoráriumokat, mint férfi társaik. Vagy ha kaptak is, bizonyára bűbájos „nöiességük varázsa” járult hozzá ahhoz, hogy „megbecsüljék” műveiket. . .

Hát ez az ... A nőiesség varázsa: ezért a hatalomért ezért a kiváltságos társasági – és nem társadalmi – előnyért haragudnak a nőkre az urak abban a percben, melyben mint kollégák néznek rájuk. A nőket hamarabb bocsátják be a dicsőséget, pénztadó főemberek – könyvkiadók, művészeti igazgatók – szentélyébe. A nőknek azt mondják: „csókolom a kezét, méltóztassék helyet foglalni”, míg a férfiakat megkérdik: „mivel szolgálhatok?”

És mit szólnak az urak, – már akiket illet – ha én most a többi, önérdetes, dolgozó nő nevében is kijelentem, hogy miattunk az ördög viheti az egész udvariasságot, minden kiváltságosán szíves fogadtatást, melyhez nő-voltunk révén jutunk, hogy mi ebben megint csak a női munka lesajnálását látjuk. A női munkáét, amely dilettantizmussá súlyed abban a percben, amikor az emberek szemében szerzőjének személye, nő-volta fontosabbnak látszik magánál a munkánál is.

Nem kérünk, úgy-e, ebből az udvariasságból.

És ha kritikáról van szó, pláne nem kérünk belőle. A szerző „bájos, üde arccskájának” semmi köze ahhoz, hogy a festménye, könyve, színdarabja rossz-e vagy jó. „Mézbe” sem kell mártani a tollat, ha valami fiatal leány verskötetéről emlékszik meg a kritikus úr. Viszont „epébe” sem, amikor a bíráló urat épp csak a „női nem iránt való gyöngédsége” tartja vissza attól, hogy megmondja az igazat. Hát mondja meg, Isten is megáldja érte! Utóvégre nem becsületbevágó dolog, hogy egy nő rossz képet is fest, vagy ostoba novellákat is ír. Az ilyesmi néha még az uraknál is elő szokott fordulni. Hanem az én, te, ő vétkéért rögtön lesajnálni az egész női nem minden művészi munkáját, ez emberileg nem egészen méltányos eljárás. Azonban az a nyavalyás gyöngédség, az a lovagias, hamis póz és az az ideges, gyomorhajos, humoros elintézés, melyben igen sok oldalról még ma is részesül a

női munka: az igazán nem finom és főleg nem „up to date”, nem a világ mai kultúrájához illő...

Hígyjék el az urak, hogy mi is emberek vagyunk; önérzetes emberek. Nem muszáj a villamosban a helyüket átadni, vannak köztünk olyanok, akiket sem fogadják, nem muszáj bennünket előre engedni az irodákban; nem „csókolom a kezét, de pompás színben van! kell nekünk, hanem őszinte, komoly szó. Nem udvariasság, hanem becsülés, nem gyöngédség, hanem kritika. Ha mi „nők” akarunk lenni, – abban az értelemben, melyben az urak a mi teljes emberi, asszonyi mivoltunkat értelmezik, – akkor majd beszerezzük ez irányban való szükségleteinket extrán; és nem akkor, amikor a munkának értékeléséről van szó.

Az urak kritikáiból mindig kiérezhetjük ama véleményüket, hogy egészen felesleges, ha a nők is részt vesznek a művészi, szellemi munkában. Amikor annyi férfi gondolkodik, fest, ír, akkor a hölgyek maradjanak szépen a szobájuk erkélyén, – az urak szemében ugyanis a nők mindig „hölgyek” és mindig jómódúak, az apjuk, az uruk vagy a szeretőjük révén. Mondom: hímezzenek a nők dívánpárnákat, szeressenek valakit és közbe olvasásuk azokat a regényeket, melyeket az urak írnak. Ha pedig szép az írásuk, akkor merített papíron írogassanak levélkéket a redakciókba, kérdezősködjének az urak koráról, remélhetőleg kedvező vallási viszonyairól, remélhetőleg nőtlen családi állapotáról, esetleg pontos lakcíméről...

Hogyha azonban minden áron utat tör magának a hölgyek érvényesülési vágya – mert tehetségük? az sohase nincs! – akkor fessenek majolikavázákat, vagy virágcsokrokat selyemre sachet-nak. Igen csinos mintalapokat is kapni, melyek alkalmasak apró kályhaellenzők megdíszítéséhez, kifestéséhez, barokkrámában; fényképtartóul használható és igen kedves a zongora tetején. Vagy ha már mindenáron írni akarnak a hölgyek, akkor írjanak kedves kis novellákat az ünnepi számok külön női rovatába, a divatlapokba, vagy pedig készítsenek megható történeteket a jótékony, főleg erkölcsnemesítő társulatok kiadványaiba.

Különös, hogy a nőnek ezt az értéktelen, középnyívójúnál is rosszabb, minden becsületes művészi törekvést eleve kizáró munkáját milyen szívesen látják az urak. Szinte azt merném mondani, hogy megjelölik, kiutalják a nőnek az egész hamis művészetet, hamis irodalmat: itt van ni, készítsetek bazári műtárgyakat, fordítsatok könnyű tucatregényeket, szolgáljátok ki a rossz, gyöngö, bizonytalan ízlésűeket a vásáron, ó hölgyek...

Az igazi élet megismerése, az igazi irodalom, igazi művészet azonban maradjon meg az uraké. És ha néha mégis csak beengednek nő is a körükbe: akkor az épp csak az a bizonyos kivétel, vagy az a híd, mely valahogy összeköti az ő nehezebben megérthető művészetüket a közönséges emberek ízlésével.

Nem a nagy nőkről írok most, az egy-kettőről, akinek helyét a közönség, a nép jelölte meg és nem tolhatja – és talán nem is akarja eltolni – onnan semmiféle hatalom. Nem ő róluk írok, a kevesekről, hanem mirőlünk, sokakról, akik kell, hogy összetartsunk a szoli-

darítás elvénél fogva. Mirőlünk írok, akikben szintén megvan a becsületes művészi akarás, az örökös elégedetlenség önmagunkkal, a haladás vágya.

Igaz: mi, átlag nők, többnyire nem tudunk annyit, mint az átlag-férfiak. Gyöngébbek vagyunk kiválasztott sujet-nk megmarkolásában, nem érezzük annyira biztosnak a talajt lábunk alatt, gyávább, ingadozóbb a lépés, melylyel az élet és művészet igazságaihoz közeledünk. De azért bennünket is vezethet őszinte művészi szándék, tiszta lehet a mi látásunk, eredeti a mi szempontunk is, mely gondolatainkat irányítja. Sőt; ösztönünk néha rövid úton vezet bennünket olyan eredmények és megismerések felé, melyekhez a férfiak csak hosszú tekervényes logikájuk és tudásuk által megjelölt utakon jutnak el. Be tudnám bizonyítani, hogy vannak az igazi, hamisítatlan irodalomnak és művészetnek egyes ágai, melyek felfedezőül direkt a nőt várják, a kicsinyes, gyorsan ítélő, ideges, érzékeny, de szívós, kitartóan szenvedni tudó és a szenvedéseket megértő nőt, – hanem ez úgysem tartozik mai cikkem keretébe. És különben sem tudom, hogy az én igazán csak ösztönömmel felismert apró bölcseségeim kiállanak-e a tudomány argumentumaival dolgozó bírálókat...

Mai cikkemmel nem akartam egyebet, mint egy aféle „felhívást önérzetességre!” intézni azokhoz a szellemi, művészi munkával foglalkozó nőkhez, akiket ez a pár sor írásom érdekelt. Miután így sem bánnak méltányosan, komolyan a munkánkkal, hát hagyjuk még jobban elmérgesedni a dolgot. Ne mosolyogjunk, ne kedveslevezünk ki magunknak „jó” kritikákat. Meghiszem: akik közülünk kenyérkeresetül választották a szellemi, művészi munkát és nem akarnak megalkudni a viszonyokkal és olyanokat írni, festeni, ami „tetszik a közönségnek”, azoknak nehezükre esnék, ha az érvényesüléstüket egyengető egyetlen útról, a megbírálatásról is le kéne mondaniok. De meggyőződéseim és egyetlen reményem, hogy a komoly munka, ha csakugyan tehetség, rátermettség volt indító oka, előbb-utóbb, ha nem így, hát úgy hozzájut a napfényt, dicsőséget (?) és főleg pénzt jelentő megbecsüléshez. Hát tanulni, dolgozni kell tovább a nők „lankadatlan szorgalmával”, melyből némely férfi kollégánk szintén gúnyt űz; szinte sajnál minden lapot, melyet teleírunk és minden képrámát, melyet megrendelünk. Nem baj: ha csak konstatálni lehet a haladást az egyes lapok és egyes vásznak közt, amint sorra következnek, akkor mi nem félünk. Várunk. Már azok, akik.

Nem, nem: túrórésesekkel ne vásároljuk meg magunknak a kedvező kritikákat. Egy nevesebb bírálónk állítólag így szólt a barátjához: „Kérlek, meg kellett dicsérnem a kis X-né könyvét. Olyan pompás túrórésést ettem nála vasárnap...”

Juszt' se adjunk nekik jó túrórésést. És ne mosolyogjunk rájuk kedveskedve, munkáink megjelenésének idején. Hiszen akkor sem bánhatnak a műveinkkel rosszabbul, mint így.

* * *

A méltányosság elvénél fogva ki kell jelentenem, hogy az én „írás műveimmel” eddig elég tisztességesen bántak el a kritikus urak, túróréses és mosolyok nélkül.

Mindezt csak a szolidaritás érzése diktálta nekem. Hogy mégis, hogy mertem leírni? Hm, – mostanában nem jelenik meg semmiféle könyvem . . . Aztán: úgyse olvassák el, amit itt írtam. Mert ők a nőírók dolgait egyáltalában és elvből nem olvassák.
